

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Проведено аналіз туристичної діяльності в Україні. Визначено чинники, які стримують та перешкоджають розвитку туристичної індустрії. Розглядаються стратегічні цілі інвестиційної політики в галузі туризму та фактори, що сприятимуть прогресивному розвитку цієї сфери.

Ключові слова: туристична індустрія, природно-рекреаційні ресурси, міжнародна туристична діяльність, санаторно-курортні послуги, екскурсійна діяльність, підприємства готельного господарства, інвестиційні ресурси.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Міжнародна туристична діяльність як масове соціально-економічне явище світового масштабу перетворюється у важливий стимул регіонального розвитку. Досвід останніх років свідчить про те, що в умовах всезагальної стагнації галузей матеріального виробництва рекреація і курортний туризм залишаються високорентабельними галузями, які функціонують стабільно і ефективно.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Туристична індустрія у багатьох країнах світу залишається важливим інструментом розвитку економіки і суспільства, загалом. Серед фундаментальних досліджень міжнародного туристичного ринку Н.В. Антонюк, Н.М. Ганич, В.Ф. Кифяк, М.П. Мальська, Л.Г. Нечипорук, Т.Ф. Панченко, Л.В. Сакун, Е.В. Слободенюк, В.К. Федорченко та інші.

Виклад основного матеріалу. За прогнозами Всесвітньої туристичної організації в XXI столітті очікується туристичний бум. Кількість подорожуючих в світі до 2020 року зросте до 1,6 млрд. чоловік в рік, що означає збільшення туристичних прибутків в 2,4 рази порівняно з 2000 роком. При цьому доходи від туризму у 2010 році складуть 1550 млрд. дол. США, тобто у 3,3 рази перевищать рівень 2000 року, а до 2020 року прогнозується збільшення доходів до 2000 млрд. дол. США [1].

Україна, перебудовуючи свою економіку на ринкових засадах також включається у світовий туристичний процес. У 2007 році у нашу країну прибуло 23,1 млн. іноземців. Це на 4,2% млн. чоловік більше, ніж в 2006 році. Обсяг виїзного потоку теж збільшився на 3% і склав 17,3 млн. чоловік. За даними Державної служби туризму і курортів загальна вартість послуг, наданих підприємствами туристично-рекреаційної сфери в 2007 році досягла 9,1 млрд. грн., в тому числі 4,5 млрд. гривень – дохід туроператорів та турагентів, 2,7 млрд. грн. заробили санаторно-курортні та оздоровчі заклади, а 1,9 млрд. грн. – виручка готельної індустрії.

Туристична індустрія – особливий вид діяльності, він безпосередньо пов'язаний із роботою інших галузей економіки: промисловість, сільське господарство, будівництво, транспорт, страхування, зв'язок, торгівля, харчування, культура, мистецтво тощо. Туризм стимулює їх розвиток. І якщо хоча б одна із складових "не працює" – туризму не буде. А значить, не буде і робочих місць для десятків тисяч людей. Крім того, туризм позитивно сприяє регіональному розвитку, особливо у так званих депресивних населених пунктах.

Тому туризм має знаходити своє відображення в планах розвитку цих галузей, включатися до загального плану соціально-економічного розвитку України.

Державною програмою розвитку туризму на 2002-2010 роки як основний постулат, наголошено на пріоритетності напряму розвитку в'їзного та внутрішнього туризму як важливого чинника підвищення якості життя в Україні, утворення додаткових робочих місць, поповнення валютних запасів держави та підвищення її авторитету на міжнародній арені [2].

Україна, маючи багатющі природно-рекреаційні ресурси й історико-культурні цінності, на жаль, поки що не використовує їх належним чином для розвитку курортно-туристичної галузі. Однак, останнім часом активізувалися чинники, що сприятимуть прогресивному розвитку цієї сфери і в нашій країні:

- демократизація та відкритість українського суспільства, процеси міжнародної інтеграції поступово ведуть до поширення в нашій країні цінностей розвинутих країн, орієнтованих на всебічний людський розвиток, важливими напрямами якого є зміцнення здоров'я та розширення світогляду, а це сприяє зростанню попиту на туристично-рекреаційні послуги;
- розвиток міждержавної міграції, міжнародних зв'язків і культурних обмінів між країнами призводить до розширення й активізації міжособистісних зв'язків;

- економічне зростання і поступове підвищення рівня життя населення ведуть до розширення обсягів ділових поїздок і можливостей поїздок із пізнавальними та оздоровчими цілями;
- удосконалення усіх видів транспорту, відносно здешевлення транспортних послуг, спрощення візових та митних процедур, розвиток сфери послуг роблять туризм дедалі доступнішим для населення;
- демократизація в сфері праці розширює можливості працівників самим планувати свої відпустки тощо.

Стратегічна мета розвитку туризму в Україні полягає у створенні продукту, конкурентоспроможного на світовому ринку, здатного максимально задовольнити туристські потреби людей, забезпечити на цій основі комплексний розвиток територій та їх соціально-економічних інтересів при забезпеченні збереження екологічної рівноваги та історико-культурної спадщини.

Результати наукових досліджень свідчать про те, що Україна володіє реальними передумовами розвитку туристсько-рекреаційного сектора економіки, до числа яких можна віднести:

- високу концентрацію запасів туристсько-рекреаційних ресурсів (мінеральних вод, грязей, піщаних пляжів і ін.);
- сприятливі для відпочинку і туризму кліматичні і фізико-географічні умови;
- багатий потенціал історичної і культурної спадщини;
- наявність матеріально-технічної бази, необхідної для рекреаційної діяльності;
- наявність фахівців, що володіють необхідними професійними знаннями і навичками для організації рекреаційно-економічної діяльності.

Аналіз показує, що перспективи розвитку рекреації і туризму практично в усіх регіонах визначаються широким спектром чинників, які мають свою регіональну специфіку. Наукові дослідження дають підстави зробити висновок про те, що для регіонів, де територіальне поєднання рекреаційно-курортних і туристичних ресурсів мають явно виражений характер, пріоритет, направлений на розвиток рекреації і туризму є виправданим.

Однією із значних перешкод розвитку усієї туристичної індустрії, в тому числі і ефективного функціонування міжнародних курортних центрів, є невідповідний міжнародним стандартам стан матеріально-технічної бази підприємств туристичної індустрії, установ рекреаційної і санаторно-курортної сфери. Особливо це торкається підприємств готельного господарства.

Чинником, стримуючим розвиток туристичної індустрії, є високі ціни на рекреаційно-курортні і туристичні послуги при невисокій їх якості. Так, наприклад, за період з 1990 по 2008 роки середньорічні темпи зростання цін на готельні послуги в Україні підвищилися в 9 разів при середньорічному підвищенні цін в готелях світу в 1,8 рази. Середньорічна вартість санаторно-курортної путівки зросла в 2008 р. в порівнянні з 2000 р. на 60,3% [3]. Абсолютно очевидно, що назріла необхідність врегулювання цін на всі види курортних і туристичних послуг.

Складною є проблема екологічного оздоровлення регіонів, без рішення якої розвиток курортного і туристичного господарства неможливий. Необхідні обґрунтовані методики, регламентації курортно-рекреаційного навантаження, що не допускають деградації природних комплексів.

Характеризуючи матеріально-технічну базу курортного і туристичного господарства, потрібно відмітити, що більшість санаторіїв, пансіонатів, баз відпочинку були створені для масового відпочинку, і тому їх комфорт розраховувався відносно потреб і можливостей середнього вітчизняного жителя, а про вихід на міжнародний рівень якості обслуговування і не передбачалося.

Незадовільним залишається стан автомобільних доріг в регіонах. Вони не відповідають вимогам міжнародних стандартів. Недостатньо розвинена мережа автосервісних підприємств. Не задовольняє автотуристів асортимент і якість послуг, що надаються їм.

Для вітчизняних курортних центрів властива проблема, пов'язана із сезонною нерівномірністю відвідування: 55% відпочиваючих проводять відпустку в період трьох літніх місяців (червень-серпень), сезонні установи (оздоровчі табори для дітей і бази відпочинку) складають близько 65%, круглорічні установи (санаторії, пансіонати, готелі, туристичні бази) – лише 35%.

Велике значення для іміджу курортного регіону має оцінка його по Міжнародній системі оцінки якості - об'єктивній кількісній оцінці місцезнаходження курорту, зони відпочинку, засобів розміщення для туристів, санаторно-курортних, медичних послуг, а також послуг, що надаються підприємствами інфраструктури туристичної індустрії.

За неакредитованими організаціями закріплюється імідж як нестабільних і недосконалих. Така доля чекає суб'єктів курортно-рекреаційних і туристичних господарств України, за умови ігнорування світових тенденцій, пов'язаних з процесом стандартизації рекреаційних, курортних і туристичних послуг.

Фахівці відзначають, що при розгляді шляхів підвищення ефективності курортно-рекреаційної діяльності, для планомірного і цілеспрямованого розвитку туристичної індустрії необхідна концепція її розвитку, яка повинна розроблятися в контексті з програмою розвитку курортного регіону і базуватися на: реконструкції і оновленні відповідно до сучасних технологій санаторно-курортних об'єктів, туристичних, спортивних баз; освоєнні ще не використаних курортно-рекреаційних і туристичних ресурсів; створенні гармонійної системи парків, пам'яток природи, заповідників; облаштуванні і відновленні архітектурних, історичних і етнографічних пам'яток; проектуванні нових туристичних маршрутів; створенні сучасної інформаційно-маркетингової служби в структурі місцевих органів управління рекреаційно-курортне туристичне господарство; розвитку системи професійної освіти (підготовки, підвищення кваліфікації і перепідготовки) у вищих і середніх навчальних закладах фахівців готельної, туристичної, курортної справи; переорієнтації сільськогосподарських підприємств на виробництво високоякісної, екологічно чистої і вітамінізованої продукції землеробства і тваринництва.

Дослідження демонструють основні тенденції розвитку сучасного курортно-рекреаційного і туристичного господарства: помітне відродження в'їзного туризму до України; збільшення кількості внутрішніх туристів і рекреантів, які вибирають українські курорти; зростання кількості підприємницьких структур, що здійснюють рекреаційно-курортну і туристичну діяльність, а також збільшення числа інших чинників, що впливають на стійкий розвиток курортно-рекреаційної і туристичної сфери національної і регіональної економіки.

Вивчення стану курортно-рекреаційного і туристичного сектору економіки, дозволяють зробити висновок, що в даний час спостерігається процес його становлення і розвитку. В цілому більшість курортів мають необхідні передумови і значні можливості для розвитку і ефективного функціонування і виходу на міжнародний рівень якості.

Проте потенційні можливості і ресурси використовуються не повною мірою, внаслідок чого щорічно втрачається значна економічна вигода. Проведений аналіз свідчить про необхідність підвищення ефективності використання курортно-рекреаційного потенціалу країни. Особливо актуальна дана ситуація для курортних регіонів і міст. Оскільки саме там територіальне поєднання природних умов і рекреаційних ресурсів дозволяє в перспективі сформулювати регіональні рекреаційно-туристичні суперсистеми, кожна з яких може ґрунтуватися на місцевих природних і лікувальних ресурсах.

В результаті слід зазначити, що вітчизняні курортні центри мають надзвичайно сприятливі умови і передумови для створення і ефективного функціонування курортно-рекреаційного і туристичного господарства, в якого є всі підстави зайняти одне з провідних місць в структурі господарського комплексу України.

Туристична індустрія є досить капіталомісткою галуззю через високу вартість нерухомості і обладнання. Так, капітал в індустрію гостинності залучається на довгий період часу і повертається досить повільно, а сама структура інвестицій в секторі подібна на інвестиції в промисловість, що вимагає великих затрат.

Іноземні інвестиції, які надходять в Україну, йдуть переважно в промисловість та агропромисловий комплекс. Проте як готельний та рекреаційно-туристичний бізнес також потребують інвестиційних ресурсів, і зокрема прямих іноземних інвестицій, що дасть можливість підвищити прибутковість цієї галузі та збільшити надходження до бюджету.

Можна визначити такі основні переваги від інвестицій у туристичну індустрію для кожної країни, регіону: збільшення готівкового потоку в регіон, в тому числі надходження іноземної валюти; ріст валового національного продукту; створення нових робочих місць; реформування структури відпочинку, яка може бути використана як туристами, так і місцевими жителями; залучення капіталу, в тому числі і іноземного; збільшення податкових надходжень приймаючого регіону.

Поряд з позитивними наслідками від інвестицій в туризм не слід забувати і про негативний вплив від його розвитку.

Отже, недоліки розвитку туризму проявляються в тому, що туризм: впливає на ріст цін на місцеві товари та послуги, на земельні й інші природні ресурси і нерухомість; сприяє відтоку грошей

за кордон при туристичному імпорті; викликає екологічні та соціальні проблеми; може нанести збитки розвитку інших галузей своєю одно направленістю.

Потрібно відмітити, що початкові інвестиції в курортний туризм притягують все більше вкладень в майбутньому у допоміжні і підтримуючі галузі господарства. Сюди входять крупні інвестиції в готелі, ресторани, торгові центри, порти, аеропорти, транспортні засоби тощо. Їхні інвестиції окупуються тільки через декілька років. Туроператори і певною мірою турагенти вимагають великої кількості оборотних засобів для оплати послуг готелів, транспортних компаній та інших витрат перед туристичним сезоном. Капітал тут, як правило, затримується на короткий проміжок часу і часто використовується для спекуляцій на валютному ринку.

Однак, дослідження питань економіки та організації туризму в Україні вказали передусім на те, що окремі норми діючого законодавства у сфері розвитку туристичної та курортної галузі є недосконалими і це перешкоджає практичній їх реалізації, а також здійсненні ефективного управління галуззю. Так, нині на законодавчому рівні неврегульованими залишаються питання щодо ліцензування екскурсійної діяльності; отримання дозволу на здійснення туристичного супроводу; відсутності окремих номенклатурних професій з надання туристичних послуг, в частині проведення контролю з боку місцевих органів виконавчої влади за діяльністю суб'єктів, які здійснюють туристичний супровід; повного охоплення сертифікацією та категоризацією всіх суб'єктів розміщення (проживання); надання базам розміщення статусу індивідуальних готелів та інших об'єктів, які призначені для надання послуг з тимчасового розміщення [4].

Впродовж останніх років надзвичайно гострою і нагальною залишається проблема оформлення віз громадянам України, які з метою туризму виїжджають за кордон, а також здійснення відповідної акредитації туристичних підприємств у консульствах іноземних держав в Україні. Штучні перешкоди навколо процесу надання туристичних віз іноземними дипломатичними представництвами є одним з головних чинників, що обмежують розвиток міжнародного туризму в Україні. Адже українці не потрапляють до країн, які, за статистикою Всесвітньої туристичної організації, входять до двадцятки світових туристичних центрів. До того ж, такий стан справ щодо видачі туристичних віз громадянам України дискримінує права багатомільйонного загалу українських туристів, порушуючи основоположне право людини на вільну подорож і свободу пересування, що проголошено Загальною декларацією прав людини 1948 року.

Висновки. Значною перешкодою розвитку міжнародного в'їзного туризму залишається недостатність бюджетного фінансування цього виду діяльності. Ефективний розвиток міжнародного в'їзного туризму безпосередньо залежить від надання організаційно-методичної та фінансово-економічної підтримки туризму з боку держави. Туризм – високоприбутковий сектор економіки, що приносить багатомільярдні доходи до бюджету багатьох держав та чинник підвищення міжнародного авторитету. Тож необхідно, щоб і в Україні визнання туризму як індустрії супроводжувалося виділенням на регулярній основі ресурсів з боку держави як певний відсоток від щорічних доходів до бюджетів усіх рівнів від обов'язкових відрахувань і платежів підприємств туристичної сфери та витрат туристів. Досвід країн із розвинутим туризмом доводить, що без державних вкладень ефективний розвиток туризму неможливий, при цьому вкладення є, по суті, не витратами, а інвестиціями у галузь, що дає високі та швидкі прибутки.

Стратегічними цілями інвестиційної політики в галузі туризму повинні бути:

- створення законодавчої бази регіонів у сфері забезпечення гарантій на іноземні інвестиції в туристичний бізнес;
- формування сприятливого іміджу регіонів в області надання рекреаційно-туристичних послуг;
- створення сприятливого інвестиційного клімату;
- стимулювання припливу капітальних вкладень у реконструкцію і будівництво сучасних туристичних комплексів, санаторіїв, готелів, які відповідали б міжнародним вимогам і стандартам.

Література:

1. <http://www.tourism.gov.ua/publ.aspx?id=2024>
2. Державна програма розвитку туризму на 2002-2010 роки // Затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2002 р. №583, із змінами.
3. Туризм в Україні / Статистичний збірник. – К.: Державний комітет статистики України, 2008. – 214с.
4. Туризм і нині там / Урядовий кур'єр. – 4 лютого 2010р. - №21. – с. 9.

Резюме:

Анатолий Тыбинь, Андрей Шевченко. ПРИОРИТЕТНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ ТУРИЗМА В УКРАИНЕ.

Проведен анализ туристической деятельности в Украине. Определены факторы, которые сдерживают и препятствуют развитию туристической индустрии. Рассматриваются стратегические цели инвестиционной политики в отрасли туризма и факторы, которые будут содействовать прогрессивному развитию этой сферы.

Ключевые слова: туристическая индустрия, естественно-рекреационные ресурсы, международная туристическая деятельность, санаторно-курортные услуги, экскурсионная деятельность, предприятия гостиничного хозяйства, инвестиционные ресурсы.

Summary:

Anatoly Tybin, Andriy Shevchenko. PRIORITY AREAS FOR TOURISM DEVELOPMENT IN UKRAINE.

The analysis of tourism activity in Ukraine is conducted. The factors which restrain and impede the development of tourism industry have been defined. The strategic aims of investment policy in the tourism sphere and the factors which will promote the progressive development in this sphere are considered.

Keywords: tourist industry, natural recreational resources, international tourist activity, sanatorium-resort services, excursion activity, hotel business enterprises, investment resources.

Надійшла 23.10.2010р.

УДК 338.242

Віталіна КУРИЛЯК, Ірина БІЛЕЦЬКА

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗАМКОВОГО ТУРИЗМУ НА ТЕРНОПІЛЬЩИНІ

Стаття присвячена дослідженням перспектив розвитку замкового туризму на Тернопільщині, яка володіє значним туристичним потенціалом, серед якого особливо важливими є об'єкти фортифікаційного зодчества. Розглянуті питання покращання економічної ситуації в області завдяки розвитку туристичної галузі.

Ключові слова: замковий туризм, функції туризму, туристичний продукт, тур.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Туризм як соціальне явище, що представляє собою пересування з метою пізнання своєї або інших країн, а також відпочинку і розваг, зв'язаний із багатовіковою традицією. У своїх різних формах і проявах туризм має історію, що значно старіша, ніж сама ця назва. Історично туристичний рух насичений пізнавальними цінностями і внаслідок цього він носить цільовий, активний характер, підкріплений творчими мотивами. Сучасний туризм став результатом появи та еволюції подорожей. При цьому змістове наповнення поняття туристичної діяльності щоразу збагачується, і нині виходить далеко за межі свого первинного розуміння як організації подорожей з метою пізнання та відпочинку. Сьогодні туристична діяльність – це один із важливих аспектів нової філософії бізнесу нинішнього інформаційного суспільства, який в умовах змін підприємницького середовища відкриває нові можливості вирішення проблем тайм-менеджменту у всіх його проявах, а саме – дає змогу паралельно та одночасно ефективно реалізувати дві функції – соціального характеру (оздоровчу, духовну та гуманітарну) та професійно-ділову (укладання угод, проведення нарад, вирішення стратегічних завдань тощо).

Туризм є однією з найбільших і динамічних галузей економіки. Високі темпи його розвитку, великі обсяги валютних надходжень активно впливають на різні сектори економіки, що сприяє формуванню власної туристської індустрії. Туризм за доходами, зайнятістю населення та іншими показниками займає перше місце у світовій економіці [1]. Таким чином, у наші дні не можна не помітити величезного впливу, що робить індустрія туризму на світову економіку. Формування цієї перспективної галузі, як незалежної конкурентоспроможної ланки національного господарства, в Україні по суті тільки починається. І це тоді, коли Україна має унікальні передумови для успішного розвитку туристичної індустрії: природно – кліматичні умови, багаті історико-культурні й національно-етнографічні ресурси, велику кількість невикористаних територій, придатних для туризму і відпочинку; понад 125 тис. пам'яток архітектури і містобудування; сотні музеїв із зібраннями унікальних археологічних знахідок, що свідчать про самобутню і давню культуру українців, – усе це при відповідному розвитку може стати основою для формування конкурентного туристичного ринку в контексті внутрішнього та міжнародного туризму [2, с. 205].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз сучасного використання середньовічних замків та фортець України був зроблений О.В. Жуковою у 2007 році [1]. Проте, цей аналіз враховує тільки використання приміщень вцілілих пам'яток. Тому в ньому не були враховані заходи, які